

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ; ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Друзь Ю.О.

учениця ЗОШ 126 м. Києва

Стрельченко Н.М.

кандидат економічних наук, доцент,

Міжрегіональна академія управління персоналом,

учитель економіки ЗОШ 126 м. Києва

СУТНІСТЬ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕДАЧІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Поняття «невербальна комунікація» можна визначити як систему немовних (несловесних) форм і засобів передачі інформації. У лінгвістичній науці, невербальна комунікація розглядається з погляду єдності вживання вербального і невербального компонентів [1; 5; 8 та ін.]. У психології ряд праць присвячено дослідженню та визначенню ролі та функцій невербальних засобів у регуляції комунікації [6, с. 8]. У роботах з соціології і риторики (Л. Дичковська, Н. Коробцева, О. Маслико, Т. Маркічева, А. Михальська [15] – досліджуються проблеми встановлення контакту між педагогом і учнями за допомогою невербальних засобів комунікації. Питання закономірностей невербальної комунікації в умовах навчання, розвиток умінь і навичок невербальної комунікації у педагогічному процесі між викладачами і учнями, привернули увагу різних представників педагогічної вітчизняної і зарубіжної науки [12; 13; 14].

В англомовній лінгвістичній літературі [19] термін «комунікація» розуміється як обмін думками та інформацією у формі речових або письмових сигналів, що саме по собі є синонімом терміну «спілкування», адже цей термін позначає процес обміну інформацією й емоційними переживаннями між людьми.

Невербальна комунікація є найважливішим, поряд із звуковою мовою, засобом спілкування і взаєморозуміння людей. [11] назвав проблему комунікації «базовою категорією, логічним центром загальної системи психологічної проблематики», вказавши неодноразово на її недостатню розробленість у психології, в тому числі і в плані невербальних засобів спілкування (Ломов, 1984) [8, с. 12].

Ряд дослідників (Г. Вештеюнаса, С. Максименко [10] та інші) під невербальною комунікацією розуміють – особливу мову – «мову почуттів», продукт суспільного розвитку людей, який значно посилює смисловий ефект комунікації [10, с. 148]. В. Куніцина [14] і В. Поголів [14] визначають невербальну комунікацію як взаємодію між людьми за допомогою немовних засобів та їх інтерпретацію [18, с. 69].

В. Лабунська [6] під невербальним спілкуванням розуміє такий вид спілкування, для якого є характерним використання в якості головного засобу передачі інформації, організації взаємодії, формування образу, здійснення впливу на іншу людину невербальної поведінки і невербальних комунікацій [6, с. 13].

Отже, ми бачимо, що у науковій літературі терміни «невербальна комунікація» і «невербальна поведінка» часто вживаються як тотожні. Підтвердженням цьому є визначення Т. Ладиженської [8, с. 8], яка інтерпретує «невербальну поведінку», як комунікацію, що сприймається слухачами разом з тими жестами, мімікою, рухами тіла, які супроводжують комунікацію мовця і складають в сукупності поняття «мова зовнішнього вигляду» [12, с. 26].

Невербальна поведінка – термін, найбільшим чином пов'язаний з невербальним спілкуванням і найчастіше зустрічається в зарубіжній і вітчизняній науковій літературі після терміну «невербальна комунікація» (М. Аргайл, П. Екман [17] та ін.). В. Лабунська [6] дає чітке визначення невербальної поведінки як невербального способу вираження психологічних особливостей особистості, засобу регулювання і контролю спілкування [17, с. 21].

Різниця категорій «невербальна поведінка» і «невербальна комунікація» розкрита В. Лабунською [6], представлена наявністю трьох основних точок зору про межі цих термінів: 1) невербальна комунікація включає до свого складу категорію невербальної

поведінки; 2) невербальна комунікація розглядається як частина більш широкої категорії невербальної поведінки (яке, зокрема, розділяється на комунікативну і індикативну); 3) категорії розрізняються змістовно на основі їх складових.

Дослідники сходяться на думці, що невербальна поведінка є тією частиною невербального спілкування, яка важко піддається формалізації і за яку людина не несе відповідальності. Це відбувається тому, що невербальна поведінка не має безумовних формальних характеристик як, наприклад, слово, і залишається «невидимим» як для суб'єкта, так і для партнера,

Іншими словами, невербальна поведінка, на відміну від невербальної комунікації, не просто засіб інформації, а засіб, що покращує орієнтування однієї людини в іншій, чи зовнішній супровід психічних явищ. Невербальна поведінка – це частина внутрішнього світу людини, форма її існування, інструмент пізнання цього світу.

Головною відмінністю між невербальною поведінкою і невербальною комунікацією служать ознаки: континуальність (проти дискретності), варіабельність (проти інваріантності), мимовільність (проти довільності), а також цілісність, просторово-часове розмежування елементів структури невербальної поведінки.

На основі аналізу вищезазначених досліджень було виділено основні *критерії прояву невербальної комунікації*: експресивність (колоритність, образність, яскравість, барвистість); емоційність (експансивність, збудливість); континуальність (тривалість); варіабельність (змінність, на відміну від інваріантності вербальної комунікації); цілісність (єдність психіки та поведінки); просторово-часове розмежування; економічність (на відміну від вербального компонента комунікації невербальний компонент здатний за більш короткий проміжок часу висловити щире положення речей); рефлексивність (здатність людини пізнавати себе, свою діяльність, свої психічні процеси і стани).

У зв'язку з вищеназваним, під уміннями невербальної комунікації можна розуміти складне психологічне утворення, що характеризується здатністю людини реалізувати знання в дії з урахуванням конкретних умов діяльності, тобто ці уміння пов'язані: по-перше, з прийомом і

передачею інформації за допомогою невербальних компонентів комунікації в певній ситуації спілкування; по-друге, зі взаємною регуляцією процесу спілкування; по-третє, з розумінням і пізнанням суб'єктів спілкування.

Список використаних джерел:

1. Вальсинер Я. Невербальная коммуникация в диадах / Я. Вальсинер, Х. Миккин – В кн.: Труды по психологии. – Тарту: Изд-во Тартуского гос. ун-та, 1974. – С. 110–121.
2. Домброван Т.И. Развитие языка как информационной синергетической системы / Т.И. Домброван // Лінгвістика ХХІ століття : нові дослідження і перспективи. – К. : Логос, 2012. – С. 83–90.
3. Еггерт М. Мова тіла: вражаючи, переконуйте і досягайте успіху за допомогою мови тіла / Еггерт М. – М., «Претекст», 2012 р., с. 18–19.
4. Кнапп М. Л. Невербальные коммуникации / М. Л. Кнапп. – М. : «Наука», 1999. – 308 с.
5. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика: язык тела и естественный язык / Г. Е. Крейдлин – М. : Новое литературное обозрение, 2004. – 581 с.
6. Лабунская В. А. Введение в психологию невербального поведения / В.А. Лабунская – Ростов н/Д. : РГУ, 1994. – 30 с.
7. Левитов Н. Д. О психологических компонентах технической деятельности / Н. Д. Левитов // Вопросы психологии. – 1958. – № 6. – С. 37–40.
8. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов – М. : Наука, 1984. – 444 с.
9. Мельник А. А. Язык жестов / А. А. Мельник – М. : Рипол Классик, 2003. – 160 с.
10. Милерян Е. А. Психология формирования общетрудовых, политехнических умений / Е. А. Милерян – М. : Педагогика, 1973. – 229 с.
11. Михайлов Л.А. Введение в психологию общения. Невербальные средства общения: учеб. пособие / Л. А. Михайлов, В. П. Соломин, В. А. Губин – СПб. : Изд-во РГПУ, 1999. – 105 с.
12. Морозов В. П. Невербальная коммуникация. Экспериментально-психологические исследования / В. П. Морозов – М.: Изд-во Института психологии РАН, 2011. – 360 с.
13. Невербальное общение. Полное руководство / Марк Нэпп, Джудит Холл. – СПб. : прайм – ЕВРОЗНАК, 2007. – 512 с.

14. Нечаев Н. Н. Формирование коммуникативной компетенции как условие становления профессионального сознания специалиста [Текст] / Н. Н. Нечаев, Г. И. Резницкая // Вестник УРАО. – 2002. – № 1. – С. 3–21.
15. Николаева Т. М. Языкознание и паралингвистика // Лингвистические исследования по общей и славянской типологии / Т. М. Николаева, Б. А. Успенский – М. : Наука, 1966. – С. 63–75.
16. Пиз А. Язык жестов: как читать мысли других людей по их жестам / Аллан Пиз – М. : Ай-Кью – 1995. – 257 с.
17. Яковченко В. Невербальні засоби спілкування / В. Яковченко // Секретарь-референт (укр. вид.). – 2007. – № 3. – С. 27–30.
18. Argyle M. Body communication / M. Argyle. – L. : 1975. – P. 64–132.
19. Bachman Lyle F. and Palmer Adrian S. The Construct Validation of Some Components of Communicative Proficiency // TESOL Quarterly. – 1982. – Vol. 16. – September. – № 3. – P. 449-465.